

**Opinia**  
**o pracy doktorskiej mgr Anny Zalewskiej**  
**p.t. „Fenomen kultu Santa Muerte w świetle antropologicznej analizy**  
**materiału kultury meksykańskiej ze szczególnym uwzględnieniem**  
**religijności ludowej”**

Magister Annę Zalewską poznałem na moich zajęciach z filozofii kultury, prowadzonych w Centrum Studiów Latinoamerykańskich Instytutu Ameryk i Europy UW, na których obecna doktorantka wykazała się znaczną kompetencją w zakresie antropologii kulturowej, w tym rozległą znajomością kultury latynoamerykańskiej oraz umiejętnością kojarzenia materiału empirycznego z problematyką teorii i filozofii kultury. Wspomniana kompetencja oraz umiejętność abstrakcyjnego myślenia znalazły wyraz w przedstawianej obecnie i napisanej pod moim kierunkiem pracy doktorskiej pod tytułem „Fenomen kultu Santa Muerte w świetle antropologicznej analizy materiału kultury meksykańskiej ze szczególnym uwzględnieniem religijności ludowej”.

Praca składa się ze Wstępu, trzech części, z których każda podzielona została na trzy rozdziały, a także Zakończenia, bibliografii i dwóch aneksów. W pierwszej części przedstawiony został zarys zagadnienia, będącego przedmiotem pracy, a więc samej śmierci jako problemu kulturowego, w szczególności – problemu kulturowego Meksyku, związanego ściśle, według Autorki, z kulturową tożsamością tego kraju, w tym także z karnawałowym charakterem (odwróceniem porządku, ambiwalencją, dialektyczną złożonością warstwy symbolicznej) „meksykańskiej śmierci”; tu Autorka przedstawiła również możliwe teoretyczne odniesienia tytułowej problematyki, takie jak przystosowana przez nią do potrzeb antropologii, między innymi przez wprowadzenie takich terminów jak „porządek karnawałowy” i „śmierć skarnawalizowana”, Bachtinowska teoria karnawału, Bachofena teoria matriarchatu,

czy Victora Turnera teoria antystruktury, a także Baudrillarda i Baumana „postmodernistyczne” ujęcia śmierci. Te pięć nazwisk nie wyczerpuje oczywiście w tej pracy teoretycznych odniesień problematyki śmierci, w tym samej meksykańskiej Santa Muerte. Bibliografia dysertacji liczy 15 stron, z czego spora część to prace, odnoszące się do mniej lub bardziej szczegółowych problemów teorii kultury, wszystkie wykorzystane krytycznie przez Autorkę. Bogato reprezentowane są (w trzecim rozdziale pierwszej części) kwestie metodologiczne, zarówno te o zastosowaniu badawczym (antropologia doświadczenia, antropologiczne przesunięcie perspektywy, dystans i uczestnictwo), jak i te odnoszące się jednocześnie do filozoficznych założeń kontaktu z odmienną kulturą - jak filozofia i praktyka dialogu. Zwłaszcza tradycyjna metoda jaką jest wywiad znalazła się pod ostrzałem krytyki Autorki i została przez nią już to zastąpiona przez dialog, już to weń przekształcona. W dialogu z wyznawcami kultu Santa Muerte w Mieście Meksyk został w szczególności zgromadzony empiryczny materiał badawczy, którym Autorka wzbogaciła zaczerpniętą z innych źródeł wiedzę na temat tego szczególnego kultu. Wiedza ta (zarówno ta pochodząca z badań własnych, jak i ta zaczerpnięta z innych źródeł) stała się materiałem dla opracowania centralnego (zarówno pod względem architektury pracy, jak i jej głównego tematu) segmentu dysertacji, poświęconego genezie kultu (Autorka prezentuje tu swoją głęboką znajomość mitologii prekolumbijskiej, ale także „tanatologicznej” narracji europejskiego średniowiecza oraz innych aspektów genezy meksykańskiej Świętej Śmierci) oraz jego związków zarówno z archetypem Wielkiej Bogini jak i figurą Matki Boskiej z Guadalupe a także związkom śmierci z bynajmniej nie marginalnym, nie tylko w meksykańskim kontekście społeczno-kulturowym, problemem wykluczenia. Kult Santa Muerte okazuje się, według Autorki, przede wszystkim kultem wykluczonych.

Ostatnia, trzecia część, pracy, poświęcona jest wynikom własnych badań Autorki, prezentacji jej warsztatu badawczego, oraz szerszym kontekstom tytułowego kultu, takim jak postmodernizm, neokolonializm i oficjalna religia Meksyku, jaką jest religia katolicka. Warte odnotowania jest ukazanie w pracy wpływu kapitalizmu na stosunek do śmierci i kulturową narrację śmierci, a także na sposób operowania tym

zagadnieniem przez postmodernizm i wreszcie – przedstawienie Świętej Śmierci jako alternatywy wobec głównego (między innymi właśnie związanego z kapitalizmem) nurtu kultury. Dodatkowym, chociaż nie najmniej ważnym kontekstem tego przeciwstawienia jest w omawianej pracy opozycja matriarchat-patriarchat, utożsamiana przez Autorkę z opozycją kultury dialogu i kultury dominacji. Zniuansowanej analizie matriarchatu poświęca Autorka w swej pracy wiele cennych wywodów. Dzięki ujęciu problematyki kultu Santa Muerte w tych i innych, nie wspomnianych tu kontekstach, otrzymujemy prawdziwą panoramę kultury meksykańskiej i niepodważalny dowód na prawdziwość jednej z głównych tez dysertacji, że kult Santa Muerte odzwierciedla tożsamość kulturową Meksyku.

Biorąc powyższe pod uwagę wnoszę o dopuszczenie mgr Anny Zalewskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.



Dr hab. Ryszard Paradowski